DOI : https://doi.org/10.5281/zenodo.19110647 ମୂଳ ପ୍ରବନ୍ଧ

ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷାର ମାଧ୍ୟମ ରୂପେ ମାତୃଭାଷା - ଏକ ମୂଲ୍ୟାୟନ

ପ୍ରଜ୍ଞା ପରମିତା ସାହୁ

ସଂକ୍ଷିପ୍ତସାର :

ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷାରେ ମାତୃଭାଷାର ପ୍ରୟୋଗ, ପ୍ରାସଙ୍ଗିକତା ଓ ପ୍ରଭାବକୁ ବିସ୍ତୃତ ଭାବେ ଉକ୍ତ ନିବନ୍ଧରେ ଆଲୋଚନା କରାଯାଇଛି। ମାନବ ଜୀବନରେ ଭାଷା ହେଉଛି ଚିନ୍ତନ, ଅଭିବ୍ୟକ୍ତ ଓ ଜ୍ଞାନାର୍ଜ୍ଜନାର ପ୍ରଧାନ ମାଧ୍ୟମ। ମାତୃଭାଷା ହେଉଛି ଶିଶୁ ଜନ୍ମରୁ ଶୁଣି ଓ ଶିଖିଥିବା ପ୍ରଥମ ଭାଷା, ଯାହା ତାଙ୍କର ବୁଦ୍ଧି, ଭାବନା ଓ ସଂସ୍କୃତି ସହ ଗଭୀର ଭାବେ ଜଡ଼ିତ। ଏହି କାରଣରୁ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷାରେ ମାତୃଭାଷାର ଭୂମିକା ଅତ୍ୟନ୍ତ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ। ଏଥିରେ ଆଲୋଚିତ ହୋଇଛି ଯେ, ଯଦି ଶିକ୍ଷା ମାତୃଭାଷାରେ ଦିଆଯାଏ, ତେବେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ବିଷୟବସ୍ତୁକୁ ସହଜରେ ବୁଝିପାରନ୍ତି। ବିଦେଶୀ ଭାଷାରେ ଶିକ୍ଷା ଗ୍ରହଣ କରିବାବେଳେ ଅନେକ ସମୟରେ କେତେକ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ପକ୍ଷେ ଉକ୍ତ ଭାଷାକୁ ବୁଜିବା କଷ୍ଟସାଧ ହୋଇଥାଏ, ଯାହାଫଳରେ ବିଷୟର ମୂଳ ଧାରଣା ଅସ୍ପଷ୍ଟ ରହିଯାଏ। ମାତୃଭାଷାରେ ଶିକ୍ଷା ଦାନ କରାଗଲେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କର ଚିନ୍ତନଶକ୍ତି, ସୃଜନଶକ୍ତି ଓ ଗବେଷଣା ମୂଳକ ମନୋଭାବର ବିକାଶ ଘଟେ। ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ନିଜ ଭାଷାରେ ସ୍ୱାଧୀନ ଭାବରେ ଚିନ୍ତା କରିବା ସହ ନିଜ ମତାମତକୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ବ୍ୟକ୍ତ କରିପାରନ୍ତି। ଏହା ସହ ମାତୃଭାଷା ଜାତୀୟ ସଂସ୍କୃତି, ପରମ୍ପରା ଓ ଆତ୍ମ ସ୍ୱାଭିମାନ ରକ୍ଷାରେ ମୁଖ୍ୟ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରେ। ଶିକ୍ଷାକ୍ଷେତ୍ରରେ ଯଦି ମାତୃଭାଷାକୁ ଅବହେଳା କରାଯାଏ, ତେବେ ଦେଶୀୟ ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟର ଅବନତି ଥାଏ। ଭାରତର ଶିକ୍ଷାନୀତିରେ ମାତୃଭାଷାକୁ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆଯାଇଛି, ବିଶେଷତଃ National Education Policyରେ ପ୍ରାଥମିକ ଓ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷାରେ ମାତୃଭାଷାର ସଠିକ୍ ବ୍ୟବହାରକୁ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆଯାଇଛି। ଏହା ଦ୍ୱାରା ଦେଶୀୟ ଭାଷାମାନଙ୍କର ବିକାଶ ଓ ଶିକ୍ଷାର ସମାନ ଅବସର ସୃଷ୍ଟିର ଲକ୍ଷ୍ୟ ରଖାଯାଇଛି। ସଂପ୍ରତି ବିଜ୍ଞାନ, ପ୍ରଯୁକ୍ତିବିଦ୍ୟା ଓ ଚିକିତ୍ସାଶାସ୍ତ୍ର ପରି କିଛି ବିଷୟରେ ପ୍ରାମାଣିକ ପୁସ୍ତକ ଓ ଗବେଷଣା ସାମଗ୍ରୀ ମୁଖ୍ୟତଃ ଇଂରାଜୀରେ ଉପଲବ୍ଧ। ତେଣୁ ମାତୃଭାଷାରେ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା ପ୍ରଚଳନ କରିବା ପାଇଁ ଅନୁବାଦ, ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ରଚନା ଓ ଶିକ୍ଷକ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ଆବଶ୍ୟକ। ମାତୃଭାଷା ଓ ଆନ୍ତର୍ଜାତୀୟ ଭାଷାର ସମନ୍ୱୟ ହେଉଛି ସଠିକ୍ ପଦକ୍ଷେପ। ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ମାତୃଭାଷାରେ ନିଜ ଭିତ୍ତି ମଜବୁତ୍ କରିବା ସହିତ ଇଂରାଜୀ ପରି ଆନ୍ତର୍ଜାତୀୟ ଭାଷାର ଜ୍ଞାନ ଅର୍ଜନ କରିବା ଉଚିତ। ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷାରେ ମାତୃଭାଷାର ପ୍ରୟୋଗକୁ ଜ୍ଞାନାର୍ଜନର ସହଜ ମାଧ୍ୟମ, ସୃଜନଶୀଳତାର ଉନ୍ନତି, ସଂସ୍କୃତିର ସୁରକ୍ଷା ଓ ସମାନ ଶିକ୍ଷା ଅବସରର ଗ୍ରହଣ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ।

ପ୍ରମୁଖ ଶବ୍ଦାବଳୀ :

ମାତୃଭାଷା, ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା, ଚିନ୍ତନ-ଶକ୍ତି, ନୂତନ ଶିକ୍ଷାନୀତି, କମିଶନ, ଅନୁବାଦକ, ଭାଷା ଓ ଜ୍ଞାନ, ସୃଜନଶୀଳତା ସଂସ୍କୃତି ଓ ପରମ୍ପରା।

ଏହି ପ୍ରବନ୍ଧକୁ ଅନ୍‌ଲାଇନରେ ପଢିବାପାଇଁ ପ୍ରବେଶ କରନ୍ତୁ

Quick Response Code:

Available online at : https://pracheenews.com/

DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.19110647

Article No - BPP00393

ଯୋଗାଯୋଗ : ପ୍ରଜ୍ଞା ପରମିତା ସାହୁ, ଅଧ୍ୟାପିକା
ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟ ବିଭାଗ,
ଧରଣୀଧର ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ, କେନ୍ଦୁଝର
Email : pspragyan1@gmail.com
ORCID ID: https://orcid.org/0009-0006-9278-5897

This is an open access journal, and articles are distributed under the terms of the Creative Commons Attribution Non Commercial Share Alike 4.0 License, which allows others to remix, tweak, and build upon the work non commercially, as long as appropriate credit is given and the new creations are licensed under the identical terms.

For reprints contact: *pracheepatrika@rediffmail.com*

ପ୍ରାପ୍ତି	ସମୀକ୍ଷିତ	ଗୃହୀତ	ପ୍ରକାଶିତ
୧୫.୧୨.୨୦୨୫	୧୬.୦୧.୨୦୨୬	୨୭.୦୧.୨୦୨୬	୧.୦୩.୨୦୨୬

ଏହି ପ୍ରବନ୍ଧକୁ କିପରି ଉଦ୍ଧୃତ କରିବେ : ସାହୁ, ପ୍ରଜ୍ଞା ପରମିତା ; ୨୦୨୬। "ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷାର ମାଧ୍ୟମ ରୂପେ ମାତୃଭାଷା - ଏକ ମୂଲ୍ୟାୟନ"। ବାସ୍ତବତାର ପରିପ୍ରକାଶ ପ୍ରାଚୀ। ଭାଗ :୧୧, ସଂଖ୍ୟା : ୦; ପୃଷ୍ଠା :୧୭-୨୧।

ବିଷୟ :

ଭାଷା ମାନବ ଜାତିର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ସମ୍ପଦ। ଏହି ସମ୍ପଦ ତା'ର ସଭ୍ୟତା ଓ ସାଂସ୍କୃତିର କ୍ରମୋନ୍ନତିରେ ହୁଏ। ମଣିଷ ଏକ ସାମାଜିକ ପ୍ରାଣୀ, ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସହ ଭାବ ବିନିମୟ କରି ବଞ୍ଚିବାକୁ ପଡ଼ିଥାଏ। ଏହି ଭାବ ବିନିମୟ ବଳିଷ୍ଠ ମାଧ୍ୟମ ହେଉଛି ଭାଷା। ମଣିଷର ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଛି ଶୈଶବ କାଳରୁ। ସେତେବେଳେ ମଣିଷକୁ ସବୁରେ ଯଥେଷ୍ଟ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥାଏ ତା'ର ମାତୃଭାଷା। ଶିଶୁ ତା'ର ମା କୋଳରୁ ଯେଉଁ ଭାଷା ଶିଖିଥାଏ ତାହା ହିଁ ତା'ର ମାତୃଭାଷା। ଶିଶୁ ସ୍ୱତଃସ୍ଫୂର୍ତ୍ତ ଭାବେ ମାତୃଭାଷାକୁ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରେ। ମାତୃଭାଷା ମାଧ୍ୟମରେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଯେପରି ନିଜ ହୃଦୟର ଭାବକୁ ବ୍ୟକ୍ତ କରେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଭାଷାରେ ସେହିପରି ପ୍ରକାଶ କରିପାରେ ନାହିଁ। ଭାବର ସ୍ୱାଭାବିକ ପ୍ରକାଶ ଓ ବିକାଶ ପାଇଁ ମାତୃଭାଷା ଏକାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ। ଜାତିର ଉନ୍ନତି ହୁଏ ମାତୃଭାଷାର ଉନ୍ନତିରେ। ମଣିଷ ଜୀବନରେ ମାତୃଭାଷାର ଗୁରୁତ୍ୱ ସମ୍ପର୍କରେ ଅବଗତ କରାଇବାକୁ ଯାଇ ଜାତିର ପିତା ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀ କହିଛନ୍ତି, "The mother tonge is natural for the development of man's mind as mother's milk for the development of infants body" ଅର୍ଥାତ୍ ଶିଶୁର ଶାରୀରିକ ବିକାଶ ନିମନ୍ତେ ମାତୃ କ୍ଷୀର ଯେପରି ମଣିଷର ମାନସିକ ବିକାଶ ନିମନ୍ତେ ମାତୃଭାଷା ଯଥେଷ୍ଟ ସହାୟକ ହୋଇଥାଏ। ଉତ୍କଳବି ମଧୁସୂଦନ ରାଓ ମାତୃଭାଷାର ଅବଦାନ ସମ୍ପର୍କରେ ଅବଗତ କରାଇବାକୁ ଯାଇ କହିଛନ୍ତି।

"ମାତୃଭାଷା ମାତୃଭୂମି ଏ ଦୁହେଁ ଜନନୀ
ଭକ୍ତି ଭରେ ସେବ ତାଙ୍କୁ ଦିବସ ରଜନୀ।"

ଶିଶୁ ପାଇଁ ମାତୃଭାଷା ଏବଂ ମାତୃଭୂମି ଉଭୟ ସେବରେ ନିୟୋଜିତ ହେବାକୁ କବି ଯେଉଁ ଆହ୍ୱାନ ଦେଇଛନ୍ତି, ତହିଁରୁ ମାତୃଭାଷାର ଗୁରୁତ୍ୱ ଉପଲବ୍ଧି କରିହୁଏ। ମନୁଷ୍ୟର ପ୍ରଜ୍ଞା ପରିସର ବୃଦ୍ଧି କରିବା କ୍ଷେତ୍ରରେ ମାତୃଭାଷା ଯଥେଷ୍ଟ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ। କେବଳ ସେତିକି ନୁହେଁ ମାତୃଭାଷା ଦ୍ୱାରା ଜଣେ ମଣିଷର ମୂଲ୍ୟବୋଧ ଓ ଆବେଗାନୁଭୂତିର ବିକାଶ ହୋଇଥାଏ। ମାତୃଭାଷା ବ୍ୟକ୍ତିର ଲୁକ୍କାୟିତ ସୃଜନ ସାମର୍ଥ୍ୟର ବିକାଶ ମଧ୍ୟ ହୋଇଥାଏ।

ଭାରତୀୟ ଶିକ୍ଷାବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ଉନ୍ନତ କରିବା ପାଇଁ ଭାରତରେ ଅନେକ ସମୟରେ ଭିନ୍ନ କମିଟି କମିଶନ ଦ୍ୱାରା ବିଭିନ୍ନ ଶିକ୍ଷାନୀତି ଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରଚଳିତ ହୋଇଆସିଛି। ଏହି ଶିକ୍ଷାନୀତି ଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ଅନେକ ଭାରତୀୟ ଶିକ୍ଷା ତଥା ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ମାତୃଭାଷାର ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱରୋପ କରିଛନ୍ତି। ସେଗୁଡ଼ିକ ସଂମ୍ପର୍କରେ ନିମ୍ନରେ ଆଲୋଚନା କରାଗଲା।

- ହଣ୍ଟର କମିଶନ (Hunter commission) ୧୮୮୨
- ସାଡ଼ଲର୍ କମିଶନ (Sadler commission) ୧୯୧୭–୧୯
- ଓ୍ୱର୍ଦ୍ଧା କମିଟି (Wardha Scheme of basic education) ୧୯୩୭
- ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷା କମିଶନ (University educationcommission of Rsdhakrishna Commission) ୧୯୪୮–୪୯
- ମୁଦଲିଆର୍ କମିଶନ (Mudalior commission) ୧୯୫୨–୫୩
- କୋଠରୀ କମିଶନ (Kothari commission) ୧୯୬୪–୬୬
- ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ଶିକ୍ଷାନୀତି (National education policy) ୧୯୬୮
- ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ଶିକ୍ଷାନୀତି (National education policy) ୧୯୮୬
- ସଂଶୋଧିତ ନୀତି (Revised policy) ୧୯୯୨
- ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ (NCF) ୨୦୦୫
- ଜାତୀୟ ଶିକ୍ଷାନୀତି (National education policy) ୨୦୨୦ରେ ମାତୃଭାଷାର ଗୁରୁତ୍ୱ ଏବଂ ମାତୃଭାଷା ମାଧ୍ୟମରେ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଦାନ ଉପରେ ଯଥେଷ୍ଟ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଦେଇଛନ୍ତି। ଏଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରୁ ଅନେକ କମିଟି କମିଶନ ଓ ଶିକ୍ଷାନୀତି ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା କ୍ଷେତ୍ରରେ ବ୍ୟବହାର ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱାରୋପ କରିଛନ୍ତି। ଯେପରି ;–

(କ) ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷା କମିଶନ୍ (University education commission of Radhakrishna Commission - 1948-49)

ସ୍ୱାଧୀନତା ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟର ଏହା ହେଉଛି ପ୍ରଥମ କମିଶନ୍। ଏହି କମିଶନର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ଥିଲେ ଡଃ ସର୍ବପଲ୍ଲୀ ରାଧାକ୍ରୀଷ୍ଣ। ଏହି କମିଶନ୍ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷାର ମାଧ୍ୟମ ରୂପେ ମାତୃଭାଷା ତଥା ଆଞ୍ଚଳିକ ଭାଷାର ବ୍ୟବହାର ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱାରୋପ କରିବା ସହ ବିଜ୍ଞାନ ଓ କଳା ବିଷୟର ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ଗୁଡ଼ିକ ମାତୃଭାଷା ତଥା ଆଞ୍ଚଳିକ ଭାଷାରେ ଅନୁବାଦ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ ଏବଂ ଇଂରାଜୀ ସହାୟକ ଭାଷା ଭାବରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେବ ବୋଲି ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିଥିଲେ।

(ଖ) କୋଠାରୀ କମିଶନ୍ (୧୮୬୪-୬୬)

ଏହି କମିଶନର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ଡଃ. ଦୌଲାତ୍ ସିଂ କୋଠାରୀ। ଏହି କମିଶନ୍ ସମସ୍ତ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ମାତୃଭାଷା ଶିକ୍ଷା। ମାତୃଭାଷା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଅନୁସନ୍ଧାନ ଓ ପ୍ରକାଶନକୁ ପ୍ରୋତ୍ସାହିତ କରିବା ସହ ଶିକ୍ଷାର ମୂଳ ମାତୃଭାଷା ହେବା ଉଚିତ୍ ବୋଲି ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିଥିଲେ ଏବଂ ଇଂରାଜୀକୁ ଏକ ସାଧନ ଭାଷା ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରିବା ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଇଥିଲେ। ଏହି କମିଶନର ସୁପାରିଶ୍ କ୍ରମେ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ଶିକ୍ଷାନୀତି (ଘରଚ-୧୯୬୮) ପ୍ରଣୟନ ହୋଇଥିଲା। ଏହା ମଧ୍ୟ ମାତୃଭାଷାକୁ ମାଧ୍ୟମ କରି ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା ପ୍ରଦାନକୁ ନୀତିଗତ ସମର୍ଥନ ଜଣାଇଛି।

(ଗ) ଜାତୀୟ ଶିକ୍ଷାନୀତି (National Education Policy- NEP-2020)

ଜାତୀୟ ଶିକ୍ଷାନୀତି ୨୦୨୦ ମଧ୍ୟ ମାତୃଭାଷା, ଆଞ୍ଚଳିକ ଭାଷା ସ୍ଥାନୀୟ ଭାଷାରେ ଗବେଷଣା ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱାରୋପ କରିଛି। ଏହା ସହ ବୈଷୟକ ଏବଂ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟାର ଯେପରି ଇଞ୍ଜିନିୟରଂ, ଡାକ୍ତରୀ, ଆଇନ୍ ଇତ୍ୟାଦିରେ ମଧ୍ୟ ମାତୃଭାଷାରେ ପଢ଼ାଯିବା ପାଇଁ ପ୍ରୟାସ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଛି।

ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା କ୍ଷେତ୍ରରେ ମାତୃଭାଷା ମାଧ୍ୟମ ରୂପେ ବ୍ୟବହାର ହେବା ଦ୍ୱାରା ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥା ସାଫଲ୍ୟ ମଣ୍ଡିତ ହୋଇଥାଏ, ମାତ୍ର ଏଥିରେ ମଧ୍ୟ କିଛି ବାଧାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ହୁଏ। ତେବେ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା କ୍ଷେତ୍ରରେ ମାତୃଭାଷା ମାଧ୍ୟମ ରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରିବା ଦ୍ୱାରା ଯେଉଁସବୁ ସକାରାତ୍ମକ ପ୍ରଭାବ ଓ ସୃଷ୍ଟି ହେଉଥିବା ବିଘ୍ନଗୁଡ଼ିକ ସମ୍ପର୍କରେ ନିମ୍ନରେ ଆଲୋଚନା କରାଗଲା।

ସକାରାତ୍ମକ ଦିଗ :

(କ) ସହଜ ବୋଧଗମ୍ୟ

ମାତୃଭାଷାକୁ ମାଧ୍ୟମ ରୂପେ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷାରେ ବ୍ୟବହାର କରିବା ଦ୍ୱାରା ଏହା ଶ୍ରେଣୀ କକ୍ଷର ସବୁ ବର୍ଗର ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଗ୍ରହଣୀୟ ହେବା ସହ ସେମାନେ ଶିକ୍ଷାକୁ ଅତି ସହଜରେ ବୋଧଗମ୍ୟ କରିପାରନ୍ତି ଏବଂ ପଠିତ ବିଷୟ ପ୍ରତି ସେମାନଙ୍କର ଆଗ୍ରହ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥାଏ। ଯାହାଦ୍ୱାରା ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଉଭୟ ଶିକ୍ଷକ ଓ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ସହଜସାଧ୍ୟ ହୋଇଥାଏ।

(ଖ) ଚିନ୍ତନ ଓ ଗବେଷଣାର ସ୍ୱାଧୀନତା

ମାତୃଭାଷା ମାଧ୍ୟମରେ ଶିକ୍ଷାଦାନ ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟା ତ୍ୱୋରାନ୍ୱିତ କରିଥାଏ। ଏହାଦ୍ୱାରା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ଚିନ୍ତନଶକ୍ତି ଏବଂ ମତପ୍ରକାଶ କରିବାର କ୍ଷମତା ବୃଦ୍ଧି ହୋଇଥାଏ। କାରଣ ମାତୃଭାଷା ମାଧ୍ୟମରେ ନିଜ ସୁଚିନ୍ତନ ଅଭିମତକୁ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ସ୍ୱାଧୀନ ଭାବରେ ନିଦ୍ୱନ୍ଦରେ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିପାରିବେ ଏହା ସହ ସେମାନେ କିଛି ନୂତନ ଅନ୍ୱେଷଣ ତଥା ବିଭିନ୍ନ ଗବେଷଣା କାର୍ଯ୍ୟ ଭାବରେ କରିପାରିବେ।

(ଗ) ମାତୃଭାଷା ମାଧ୍ୟମରେ ସଂସ୍କୃତିକୁ ଗୁରୁତ୍ୱ

ମାତୃଭାଷା ମାଧ୍ୟମରେ ଶିକ୍ଷାଦାନ ଦ୍ୱାରା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ନିଜ ମାତୃଭାଷା ସହ ଜଡ଼ିତ ରହିବା ସହ ନିଜ ପରମ୍ପରା ଓ ସଂସ୍କୃତି ସହ ମଧ୍ୟ ଜଡ଼ିତ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି, ଯାହାଦ୍ୱାରା ସେମାନେ ପରମ୍ପରା, ସଂସ୍କୃତିର ମହତ୍ତ୍ୱ ଓ ଗୁରୁତ୍ୱ ବୁଝିବା ସହ ତାହାକୁ ସୁଦୂର ପ୍ରସାରୀ କରିବା ନିମନ୍ତେ ସର୍ବଦା ଚେଷ୍ଟିତ ରହିଥାନ୍ତି। ଏକ ଭାଷା ସହ ସର୍ବଦା ଏକ ଭୂଖଣ୍ଡ ତଥା ଅଞ୍ଚଳର ପରମ୍ପରା ସଂସ୍କୃତି, ଚାଲିଚଳଣି ଓତଃପ୍ରୋତ ଭାବରେ ଜଡ଼ିତ ରହିଥାଏ।

(ଘ) ଆଞ୍ଚଳିକ ଭିତ୍ତିରେ ଭାଷାର ସମାନତା

ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଇଂରାଜୀ ଭାଷାକୁ ମାଧ୍ୟମ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିବା ଦ୍ୱାରା ଯେଉଁ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ମାତୃଭାଷା ତଥା ଆଞ୍ଚଳିକ ଭାଷାରେ ଶିକ୍ଷା ଗ୍ରହଣ କରିଥାନ୍ତି, ସେମାନେ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା ଗ୍ରହଣ କରିବାରେ ଅନେକ ବାଧାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇଥାନ୍ତି, ମାତ୍ର ଯଦି ମାତୃଭାଷା ମାଧ୍ୟମରେ ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥା ପ୍ରଚଳନ କରାଯାଏ। ତେବେ ଶ୍ରେଣୀ ଗୃହରେ ସବୁ ବର୍ଗର ପିଲାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଶିକ୍ଷା ଗ୍ରହଣରେ ସହଜ ଓ ବୋଧଗମ୍ୟ ହୋଇପାରିବ ଯାହାଦ୍ୱାରା ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଭାଷାଗତ ସମାନତା ମଧ୍ୟ ରହିପାରିବ।

ପ୍ରତିବନ୍ଧକ :

(କ) ପାଠ୍ୟ ପୁସ୍ତକ ଓ ପାଠ୍ୟ ଉପକରଣ ଅଭାବ

ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା କ୍ଷେତ୍ରରେ ମାତୃଭାଷାକୁ ମାଧ୍ୟମ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା କ୍ଷେତ୍ରରେ ବ୍ୟବହୃତ ସମସ୍ତ ପୁସ୍ତକ ମାତୃଭାଷା ହେବା ଆବଶ୍ୟକ ମାତ୍ର ବର୍ତ୍ତମାନ ପକ୍ଷେ ତାହା ସମ୍ଭବପର ନୁହେଁ। କାରଣ ଏଥି ନିମନ୍ତେ ଯଥେଷ୍ଟ ସମୟ, ଉପଯୁକ୍ତ ଅର୍ଥର ବିନିମୟ ଓ ତାଲିମ୍‌ପ୍ରାପ୍ତ ଶିକ୍ଷକ ଯେଉଁମାନେ ନିଜ ମାତୃଭାଷାରେ ଦକ୍ଷ ହେବା ସହ ନିଜ ପାଠ୍ୟ ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ଦକ୍ଷ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ। ତେଣୁ ଆମେ କହିପାରିବା ପାଠ୍ୟ ପୁସ୍ତକର ଅଭାବ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା କ୍ଷେତ୍ରରେ ମାତୃଭାଷାର ସ୍ଥାନ ନିରୂପଣ କରିବାରେ ଏକ ବିଘ୍ନ ସଦୃଶ। ସେହିପରି ଶିକ୍ଷାଦାନକୁ ଅଧିକ ଫଳପ୍ରଦ କରିଥାଏ ପାଠ୍ୟ ଉପକରଣ। ଏହା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କର ଆଗ୍ରହ ବଢ଼ାଇବା ସହ, ସେମାନଙ୍କୁ ବିଷୟବସ୍ତୁ ସହ ସୂଚିତ କରିଥାଏ। ମାତ୍ର ମାତୃଭାଷା ମାଧ୍ୟମରେ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଶିକ୍ଷାଦାନ କରିବା ନିମନ୍ତେ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ପାଠ୍ୟ ଉପକରଣର ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି। ଯାହାଦ୍ୱାରା ମାତୃଭାଷା ମାଧ୍ୟମରେ ଶିକ୍ଷା ବାଧାପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥାଏ।

(ଖ) ପ୍ରବୀଣ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଅଭାବ

ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା କ୍ଷେତ୍ରରେ ମାତୃଭାଷାକୁ ମାଧ୍ୟମ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ହେଲେ ଉକ୍ତ ବିଷୟର ଶିକ୍ଷକ ମଧ୍ୟ ମାତୃଭାଷାରେ ପ୍ରବୀଣ ହୋଇଥିବା ଆବଶ୍ୟକ। ଯାହାଦ୍ୱାରା ସେ ସହଜ ଭାଷାରେ ବିଷୟକୁ ମାତୃଭାଷା ମାଧ୍ୟମରେ ସରଳ ଉପାୟରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ପାଖରେ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିପାରିବ। ଏହା ଦ୍ୱାରା ଶିକ୍ଷାଦାନ ପ୍ରକ୍ରିୟା ମଧ୍ୟ ସହଜସାଧ୍ୟ ହୋଇଥାଏ। ମାତ୍ର ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ମାତୃଭାଷା ଜନିତ ଜ୍ଞାନ ଅଭାବ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା କ୍ଷେତ୍ରରେ ମାତୃଭାଷାକୁ ମାଧ୍ୟମ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିବାର ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ଫଳପ୍ରଦ କରିପାରେ ନାହିଁ।

(ଗ) ଅଭିଭାବକଙ୍କ ନିମ୍ନ ମାନସିକତା

ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା କ୍ଷେତ୍ରରେ ମାତୃଭାଷାକୁ ମାଧ୍ୟମ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିବା ପାଇଁ ଅନେକ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ରାଜିହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ। ଏହାର କାରଣ ହେଉଛି ପିତାମାତାଙ୍କର ମାତୃଭାଷାକୁ ନେଇ ରହିଥିବା ନିମ୍ନ ମାନସିକତା। ଏପରି ମାନସିକତା ବର୍ତ୍ତମାନ ସମୟରେ ଶିକ୍ଷିତ ଅଭିଭାବକଙ୍କ ପାଖରେ ଅଧିକ ଦେଖିବାକୁ ମିଳୁଛି। ଜଣେ ମାତୃଭାଷାର ଶିକ୍ଷକ ତଥା ଅଧ୍ୟାପକ ମଧ୍ୟ ନିଜ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ମାତୃଭାଷା ଶିକ୍ଷାଠାରୁ ବିରତ ରଖୁଛନ୍ତି। ଏପରି ସ୍ଥିତିରେ ମାତୃଭାଷା ମାଧ୍ୟମରେ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା କଷ୍ଟକର ବ୍ୟାପାର।

(ଘ) ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ସ୍ତରରେ ଭାଷାଗତ ସମସ୍ୟା

ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା କ୍ଷେତ୍ରରେ ମାତୃଭାଷାକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବା ଦ୍ୱାରା ବେଳେବେଳେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ଆନ୍ତର୍ଜାତୀୟ ସ୍ତରରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେଉଥିବା ପାଠ୍ୟଚକ୍ର ତଥା ଆଲୋଚନାଚକ୍ରଗୁଡ଼ିକରେ ଭାଷାଗତ ସମସ୍ୟାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇଥାନ୍ତି। ସାଧାରଣତଃ ଆନ୍ତର୍ଜାତୀୟ ସ୍ତରରେ ଆୟୋଜିତ ସମସ୍ତ ପାଠ୍ୟଚକ୍ର ତଥା ଆଲୋଚନାଚକ୍ର ଗୁଡ଼ିକର ଭାଷା ଇଂରାଜୀ ଥିବା ଯୋଗୁଁ ମାତୃଭାଷାକୁ ମାଧ୍ୟମ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିଥିବା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ଉକ୍ତ ଭାଷାଗତ ସମସ୍ୟାରେ ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇଥାଏ।

ନିରାକରଣ :

(କ) ଦ୍ୱି-ଭାଷିକ ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥା

ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଶିକ୍ଷାଦାନ ପ୍ରଦାନର ମାଧ୍ୟମ ସାଧାରଣତଃ ଦ୍ୱି-ଭାଷିକ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ। ମାତୃଭାଷା ସହ ଇଂରାଜୀ ଭାଷାରେ ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟା ହେବା ଆବଶ୍ୟକ ମାତ୍ର ଏହା ଅଧିକ ସମୟ ସାପେକ୍ଷ ହୋଇପାରେ। ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷାର ମାଧ୍ୟମ ରୂପରେ ଇଂରାଜୀ ଭାଷାକୁ ଅଧିକ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆଯାଉଥିବାବେଳେ, ଶିକ୍ଷକ ଉଭୟ ଇଂରାଜୀ ଓ ମାତୃଭାଷାରେ ଏହାକୁ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ। ଏଥିପାଇଁ ଶିକ୍ଷକ ମଧ୍ୟ ଉଭୟ ଇଂରାଜୀ ଓ ମାତୃଭାଷାରେ ପ୍ରବୀଣ ହୋଇଥିବା ଆବଶ୍ୟକ।

(ଖ) ଅନୁବାଦ ଓ ଡିଜିଟାଲ ଅନୁବାଦକରଣ ବ୍ୟବହାର

ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା କ୍ଷେତ୍ରରେ ମାତୃଭାଷାକୁ ମାଧ୍ୟମ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷାର ଆଧୁନିକ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ, ଲେକ୍‌ଚର୍ ଓ ଗବେଷଣା ପତ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ମାତୃଭାଷାର ଅନୁବାଦ କରି ଡିଜିଟାଲର ସହାୟତାରେ ଉପଲବ୍ଧ କରାଯିବା ଆବଶ୍ୟକ। ଯାହାଦ୍ୱାରା ଶିକ୍ଷାଦାନ ପଦ୍ଧତି ସହଜସାଧ୍ୟ ହୋଇପାରିବ।

(ଗ) ମାତୃଭାଷା ଆଧାରିତ ଗବେଷଣା

ମାତୃଭାଷାକୁ ମାଧ୍ୟମ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ହେଲେ ମାତୃଭାଷା ଆଧାରିତ ଗବେଷଣାକୁ ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ କରିବାକୁ ହେବ। ଯାହାଦ୍ୱାରା ସେମାନେ ନିର୍ଦ୍ୱନ୍ଦରେ ବିଷୟ ଉପଯୋଗୀ କୌଣସି

ନୂତନ ତଥ୍ୟ ଅନ୍ୱେଷଣ କରିବା ସହ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ନିଜ ମାତୃଭାଷା ମାଧ୍ୟମରେ ଉପସ୍ଥାପିତ ମଧ୍ୟ କରିଥାନ୍ତି। ଯାହାଦ୍ୱାରା ଗବେଷଣା କାର୍ଯ୍ୟ ଫଳପ୍ରଦ ହୋଇପାରୁଛି।

(ଘ) ସରକାରଙ୍କ ପ୍ରୋତ୍ସାହନ

ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ନିଜ ମାତୃଭାଷାରେ ଶିକ୍ଷାଲାଭ କଲେ ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟା ସହଜ ହୋଇଥାଏ। ମନୋବୈଜ୍ଞାନିକ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ମାତୃଭାଷା ମାଧ୍ୟମରେ ଶିକ୍ଷାଦାନ ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ସ୍ୱାଭାବିକ କରିଥାଏ। ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା କ୍ଷେତ୍ରରେ ମାତୃଭାଷାକୁ ମାଧ୍ୟମ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ତଥା ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସରକାରୀ ପ୍ରୋତ୍ସାହନର ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି। ଯେପରି ବିଭିନ୍ନ କର୍ମଶାଳା ତଥା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ମାଧ୍ୟମରେ ମାତୃଭାଷାର ଗୁରୁତ୍ୱ ସମ୍ପର୍କରେ ଅବଗତ କରାଇବା, ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ମାତୃଭାଷା ଆଧାରରେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରତିଯୋଗିତାମାନ ଆୟୋଜନ କରିବା ସହ ସରକାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ମାତୃଭାଷା ଭିତ୍ତିକ ଶିକ୍ଷାବୃତ୍ତି ପ୍ରଦାନ କରାଯିବା ଆବଶ୍ୟକ।

ଉପସଂହାର :

ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷାରେ ମାତୃଭାଷାର ବ୍ୟବହାର କେବଳ ଜ୍ଞାନ ଲାଭକୁ ସହଜ କରେ ନାହିଁ, ବରଂ ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀଙ୍କ ଭାବନା, ଚିନ୍ତା ଶକ୍ତି, ସୃଜନଶୀଳତା ଓ ସାଂସ୍କୃତିକ ପରିଚୟକୁ ମଧ୍ୟ ଦୃଢ଼କରେ। ଯେତେବେଳେ ଶିକ୍ଷା ନିଜ ମାତୃଭାଷାରେ ହୁଏ, ଶିକ୍ଷାର ମୂଳ ଅର୍ଥ ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ସମାନ ହୁଏ। ମାତୃଭାଷା ମ୍ଧ୍ମରେ ଶିକ୍ଷା ଦେଇ, ଆମେ ଏକ ଏମିତି ପିଢ଼ି ତିଆରି କରିପାରିବା ଯେଉଁମାନେ ଜ୍ଞାନର ସହ ନିଜ ମା, ମାଟି ଓ ମୂଲ୍ୟବୋଧ ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ ରହିବେ। ସେପରି ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷାରେ ମାତୃଭାଷାକୁ ଯଥୋଚିତ ସ୍ଥାନ ଦେବା ହେଉଛି ଏକ ସଶକ୍ତ ଓ ସ୍ୱାଭିମାନ ଜାତି ଗଠନର ପ୍ରଥମ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ। ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷାରେ ମାତୃଭାଷାର ବ୍ୟବହାର ଜ୍ଞାନର ସତ୍ୟ ସାଧନ ଏବଂ ଶିକ୍ଷାର ସାର୍ବଜନୀନ ପ୍ରବେଶକୁ ସୁନିଶ୍ଚିତ କରେ। ମାତୃଭାଷା ମାନସିକ ଏବଂ ସାଂସ୍କୃତିକ ଭିତ୍ତିକୁ ଶକ୍ତିଶାଳୀ କରେ, ଯାହା ଆତ୍ମଗୌରବ ଓ ଜାତୀୟ ପରିଚୟର ଆଧାର। ସେହିପରି, ଆଧୁନିକ ଗ୍ଲୋବାଲ୍ ଯୁଗରେ ମଧ୍ୟ ମାତୃଭାଷା ସହିତ ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ଭାଷାର ସମନ୍ୱୟ ରଖି ଶିକ୍ଷାକୁ ଗଠନ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ମାତ୍ର ସୀମିତ ସମୟ ଓ ଉପଯୁକ୍ତ ଉତ୍ସ ଅଭାବ ଯୋଗୁଁ ଏହା କାଠିକର ପାଠ। ସୁତରାଂ ଏପରି ପଦକ୍ଷେପ ନେବା ଆବଶ୍ୟକ ଯାହା ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା କ୍ଷେତ୍ରରେ ମାତୃଭାଷାର ଶିକ୍ଷାକୁ ତ୍ୱୋରାନିତ କରିବା ସହ ଏହାକୁ ବିଶ୍ୱ ଦରବାରରେ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସ୍ଥାନରେ ପହଞ୍ଚାଇ ପାରିବ।

ସହାୟକ ଗ୍ରନ୍ଥସୂଚୀ :

- ନାୟକ, ଭାଗୀରଥି, 'ମାତୃଭାଷା ଶିକ୍ଷାଦାନ ପଦ୍ଧତି', ଓଡ଼ିଶା ରାଜ୍ୟ ପାଠ୍ୟ ପୁସ୍ତକ, ପ୍ରଣୟନ ସଂସ୍ଥା, ଭୁବନେଶ୍ୱର, ୧୯୭୪।
- Diba, F & Priyadarshini, 'A – Mother Tongue Education as medium of Intrution', E-ISSN : 2582-2160, Vol – 5, Issue – 6, Nov-Dec-2023.
- Naika, 'A – Mother tounge as the medium of Instruction at developing country universities in a global context', Volume – 111, January/February 2015.

❖ ❖ ❖